

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויחידות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֶׁת שַׁפְּטִים

ב' אלול תשפ"ו

יציאת השבת:

20:05

ירושלים: 20:02

הפטרה: אנכי אנכי הוא

ספרדים מתחילים אמירת סליחות ממוצ"ש

ברכת הלכנה החל מיום חמישי

יציאת שבת ר"ת: 20:46

גיליון 974

כניסת השבת:

18:56

ירושלים: 18:49

אלול – "אני לדודי ודודי לי"

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

אנו בעיצומו של חודש אלול, זהו מסע רוחני, עמוק שימושך לאורך כל החודש המיוחד הזה, דרך ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום כיפור, חג סוכות ולבסוף שמחת תורה. לכל אחד מהאירועים האלה צינור של שפע היורד אלינו משמיים ושאמור להזין אותנו למשך כל השנה שתבוא עלינו לטובה. היהדות קוראת לנו לשים לב למשמעות של כל מועד ולהכין עצמנו לקלוט את השפע שבו.

על מנת להבין טוב יותר את המשמעות הרוחנית של החודש הזה יש לחזור שלשת אלפים ושלוש מאות שנה אחורה. לאחר שב- יז' בתמוז ירד משה רבנו מהר סיני עם לוחות הברית הראשונים, ראה את עגל הזהב ושביר את הלוחות, בתאריך א' באלול הוא עלה שוב אל ההר וירד לאחר ארבעים ימים נוספים עם הלוחות השניים ביום שעתידי להפוך ליום הכיפורים. כמו משה ובני ישראל בימים ההם, כך גם אנחנו פותחים במסע בן ארבעים ימים של היטהרות פנימית עד ליום הכיפורים – הקדוש מכל הימים בשנה. בתווך, בראש השנה יעמוד כל אדם למשפט על מעשיו. ביום זה יקבע האם הוא יזכה לסיים שנה זו בחיים או חס וחלילה לא, האם תהיה פרנסתו ברווח ובכבוד או שבדוחק ובביזוי, האם יהיה בריא או חולה, האם יזכה לנחת ממשפחתו וכו'.

נושאים אלה ועוד, בעלי חשיבות עליונה נקבעים בראש השנה. ימי אלול, הם ימי ההכנה שלנו אל המשפט הגדול שמחכה לכל אחד בדיוק עוד חודש בראש השנה. אילו היינו מועמדים למשפט, שתאריכו כבר ידוע מראש, בבית משפט רגיל, ובמשפט זה עתיד היה להיקבע עתידנו הכלכלי, הבריאותי, המשפחתי והקיומי, ודאי היינו מקדישים זמן רב למחשבה על השאלות כיצד עלינו להגיע אל אותו המשפט, מהם הנימוקים אותם נטען והאם יש עוד משהו שניתן לעשות כדי להטות את הכף לטובתנו. חודש אלול נשלח אלינו במתנה, הוא נותן לנו הזדמנות לפתוח בתהליך של התבוננות פנימית, ולבחון מחדש את מטרת חיינו וקרבנותנו לבורא עולם ו"אני קרבת א' להים לי טוב", שנוכה לחודש טוב ולכתיבה וחתומה טובה!

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

על שלשה דברים העולם עומד, על הדין...

הפרשה פותחת בחשיבות המשפט, כך גם התנא באבות סבור כי העולם מושגת על שלושה יסודות שהעיקרי שבהם הוא המשפט. בימנו אנו יודעים עד כמה אנו זקוקים למערכת משפט נקייה וישרה, (אבות א, יח):

רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח): 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'.

רבן שמעון בן גמליאל אומר - רבן שמעון בן גמליאל שבמשנתו הוא נכדו של שמעון הנזכר במשנה הקודמת, בנו של רבן גמליאל השני (דיבנה), ואביו של רבי יהודה הנשיא, הוא רבי.

רבן שמעון בן גמליאל עמד בראש הסנהדרין לאחר מרד בר כוכבא, בשנות המרד וגזרות השמד הסתתר וכשבטלו הגזירות חזר למלא את מקום אבותיו בנשיאות. הוא קבע את דירתו באושא שבגליל. כרבן גמליאל אביו, הקפיד על כבוד הנשיאות ועמל בכל כוחו לחזקה, כדי שתוכל לאחד בהנהגתה את האומה בכל פזוריה. מוראות תקופת השמד נטבעו במאמרו, וכדבריו (שבת יג, ב): "אף אנו מחבבים את (זכרון) הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקים", (וברש"י - לפי שהן תדירות). וכן אמר (תוספתא סוטה, טז, ה): "מיום שחרב בית המקדש בדין הוא שלא נאכל בשר ולא נשתה יין, אלא שאין בית דין גוזרין על הציבור, דברים שאין יכולים לעמוד בהם". גם פתגמיו נגעו בתקופת השמד ובזכרון הנפטרים וכך אמר (ירושלמי שקלים, פ"ב, ה"ה): "אין עושין נפשות (מצבות) לצדיקים, דבריהם הם הם זכרונם". וכן (ספרי דברים ע"ו): "כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד, נוהגים אותה בפרהסיא, וכל מצוה שלא מסרו נפשם עליה בשעת השמד עדיין היא מרופה (רופפת) בידם".

על רקע הימים בהם פעל רבן שמעון בן גמליאל, ימי גזירות ושמד, מובנים דבריו במשנתו: "על שלושה דברים העולם עומד. מאמר זה מזכיר לנו היטב את מאמרו של שמעון הצדיק ואכן, רבי יעקב בעל הטורים פותח את טור "חושן משפט" במאמרו זה של רבן שמעון בן גמליאל ועומד על ההבדל בינו לבין מאמרו של שמעון הצדיק.

הסיבות שבגינן ברא הקב"ה את העולם הן כדברי שמעון הצדיק: תורה, עבודה וגמילות חסדים. לעומתו רבן שמעון בן גמליאל מונה את יסודות הקיום החברתי של העולם לאחר בריאתו.

הדין - הוא היסוד הראשון שבו מותנה קיום האנושות. אם אין דין, יש אנדרלמוסיה בעולם. וכך היה בדור המבול (בראשית ו, יא): "ותמלא הארץ חמס". לחברה כזו לא היתה אפשרות של קיום (שם ו, יא): "ויאמר אלוקים לנח קץ כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ". וכבר אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין קח, א): "לא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל". דור מושחת זה נדון לכליה, ורק מנח שנהג בצדק עתידה להמשך האנושות. ומכאן נבין דברי רבותינו (שבת י, א: סנהדרין ז, א): "כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ומשרה שכנה בישראל", וכן (סוכה מט, ב): "כל העושה צדקה ומשפט, כאילו מלאו לעולם כולו חסד". אם העולם נחרב כתוצאה מחסרון דין, הרי שהעושה דין צדק לאמתו שותף לבניין העולם.

וכך מאז יציאת מצרים, בעוד בני ישראל הולכים במדבר, קודם כניסתם לארץ, דואג משה רבנו בעצת חותנו יתרו להקמת מערכת משפט לעם. ובכניסתם לארץ ציוה ה' (דברים טז, יח): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלוקיך נותן לך לשבטך, ושפטו את העם משפט צדק".

האמת - היסוד השני המחוייב להיות בנסמך לדין, שיהא דין אמת, ובנפרד ממנו. רבותנו הראשונים היו פוסלים עצמם מלדון מתוך חשש מה של הטיית הדין והחטאת האמת. וכך מסופר על רבי ישמעאל ברבי יוסי (כתובות קה, ב): פעם הקדים לו אריסו את מתן חלקו כיון שבא לידון, ובקש מרבי ישמעאל לדון בינו לבין חברו. אמר לו רבי ישמעאל: פסול אני מלדון אותך. אעפ"כ כל זמן המשפט היה מחפש לו זכות. אמר: תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי שוחד, ואם נטלתי שלי נטלתי - כך, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה!

הגדיל רבי חנינא לומר (שבת נה, א): "חותמו של הקב"ה אמת". האמת - יש לה בסיס רחב וכשנבדוק נמצא כי בא"ב העברי האל"ף היא האות הראשונה, המ"ם היא האות האמצעית, והת"ו היא האות האחרונה. לעומתן אותיות הש-ק-ר סמוכות זו לזו ולפיכך אין להן קיום. וכבר אמרו (שבת קד, א): "קושטא קאי, שיקרא לא קאי" - האמת קיימת, השקר אינו קיים.

נמצא גם שאותיות האמת יש להם בסיס יציב של שתי רגליים ולעומתם אותיות השקר עומדות על בסיס צר אחד. בלשון הקודש גם לצורת האותיות ומיקומן יש משמעות, ונראה בעליל ההבדל שבין האמת לשקר.

השלום - הוא היסוד השלישי עליו קיים העולם. יש צורך בשלום בין אדם לחברו, בין איש לאשתו ובין מלכות אחת לחברתה. ואמרו בספרי (נשא מב): "גדול השלום שאפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום ביניהם כביכול אמר המקום: אין השטן נוגע בהם. שנאמר (הושע ד יז): 'חבור עצבים אפרים הנח לו' אבל משנחלקו מה נאמר בהם? 'חלק לבם עתה יאשמו'". מכאן שגדול השלום ושנואה המחלוקת. ואכן היו תקופות בהן היו עם ישראל מקיימים את מצוות ה', אך לא היה ביניהם שלום. דוגמא לכך היא תקופת שאול, ולפיכך לדעת המדרש, כשהיו יוצאין למלחמה היו נופלין בקרב. לעומת זאת, בימי אחאב, אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה היו יוצאין למלחמה ונוצחין לפי שהיו מאוחדין.

גם נתינת התורה לא היתה אלא מתוך שלמות ואהבה, שכן כתוב: "ויסעו ויחנו" רק במקום אחד כתוב בלשון יחיד "ויחן העם כנגד ההר" ודרשו "כאיש אחד בלב אחד", אז השרה הקב"ה שכינתו עליהם ונתן להם את התורה.

החיבור בין שלושת היסודות הנ"ל, אינו חידוש. הוא כבר מובא בנביא (זכריה ח, טז): "שנאמר: אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם". ודרשו בירושלמי (תענית פ"ה, ה"ב): "ושלושתן דבר אחד הן: נעשה הדין, נעשה האמת, נעשה שלום". עשיית דין אמת מביאה שלום בעולם והיא היסוד לקיום חברה מתוקנת. [ע"פ ספר 'מעשה אבות']

הלכות אמירת 'סליחות'

א. מנהגינו לקום באשמורת הבוקר לומר "סליחות", החל מיום ראש חודש אלול עד יום הכפורים, כי מסורת בידינו שמושה רבינו ע"ה עלה להביא את הלוחות שניות בראש חודש אלול וירד עם הלוחות ביום הכפורים, וכל ארבעים יום הללו היו ימי רחמים ורצון לכל עם ישראל. וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה, ואמר למושה "סלחתי כדברך", ולכן הוקבע יום הכפורים ליום מחילה סליחה וכפרה. וביום ראש חודש עצמו אין מנהגינו לומר סליחות.

ב. הזמן הראוי ביותר לאמירת סליחות בימים אלה הוא מחצות הלילה ואילך, שאז הוא עת רצון, אך בחצי הראשון של הלילה אסור לומר סליחות ושלש עשרה מדות. ויחיד שנמצא בבית כנסת שנוהגים שם לומר סליחות לפני חצות הלילה, אינו רשאי להצטרף אליהם, אלא ישב בדד וידום, ולא יענה עמהם שלש עשרה מדות וכו'. ואדרבה יש לבטל מנהגם זה שאין לו יסוד. וזמן חצות הלילה יש לחשב באופן כזה שיחשוב תחלה השעות שבין הזריחה לשקיעה, והחצי הוא זמן חצות היום, שאז החמה באמצע הרקיע, ולאחר מכן יוסיף שתיים עשרה שעות על חצות היום, ואז הוא חצות לילה בדיוק.

ג. קהל ועדה שאי אפשר להם להשכים לסליחות בעוד לילה, יכולים לומר סליחות בשעות הבוקר המוקדמות, לפני תפלת שחרית, או לפני תפלת מנחה, אחר חצות היום [עד צאת הכוכבים]. וטוב שאז החזן שאומר הסליחות יתעטף בציצית, מעין מה שאמרו חז"ל בראש השנה (יז:): ויעבור ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה למושה סדר תפלה, ואמר לו, כל זמן שישראל חוטאים, יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם. ואמר רב יהודה ברית כרותה לי"ג מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כורת ברית. ע"כ. וכן במחנות הצבא, כאשר אי אפשר להם לומר סליחות באשמורת הבוקר, יאמרו הסליחות קודם תפלת שחרית, או קודם תפלת מנחה. או אחר חצות הלילה.

ד. הקם באשמורת הלילה לומר סליחות בחדש אלול ועשרת ימי תשובה, יתאזר בעוז ותעצומות שלא ינום ולא יישן בקריאת שמע וברכותיה ובתפלה עד גמירא. ומכל שכן שהוא מעוטר בתפלין שאסור להסיח דעתו מהן, וצריך לשמור עצמו בקדושה ובטהרה. ומי שאינו עושה כן, והוא מתנמנם בתפלתו עם התפלין, או מתנמנם בתפלה ובקריאת שמע, יוצא שכרו בהפסדו. ויותר טוב שיתפלל כראוי מאשר לומר סליחות בהשכמה. וכלל גדול בעבודת ה', לשמור העיקרים ולהוסיף בחסידות, ולא לזלזל בעיקר ולקיים התוספת.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - גלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לדפנות: ציפורה ודושע לוי. שרה בת שמחה. עזר בן עישה. תקוה בת עזיהו. אלגרה בת גאן. אסתר בת זחבה. מויל בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בן בן מיכל. דוד ביטון הי"ו. לעילוי נשמת: הר"ר יוסף. הר"ר מאלח. רבי מנחם מלל. רבי יעקב וברוך שושן. יצחק ודעי. מקסים ודעי. נחיר חיים. ישראל אברהם נתן. אהרן מנחם. דוד גוססר. משה פלך. מרדכי בן חמו. אסתר וענבר חיים. עמוס דבור. אסתר בת תורא. אליזה בת פרידה. אריה בן שמעון. ציונה בת חזק. יצחק ולאחא אסתר. עזיהו עמוס. חיה רחל לוי. בנימין יהודה. משה שמעון. אסתר אלקובי. מאיר בן אסתר. לאור רחמים. דבורה ואילן מועלם. מיכאל ועקנין. אילה שחר. יצחק בן פנחס. יצחק ושמחה אילון ז"ל. אורי יצחק אילון הי"ד. סן יאיר יעקב שושן הי"ד. לע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שניידר, שושנה רוזן, רפאל פריצ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד. אברהם ולאחא ציטרון ז"ל. להחיות נעדר צה"ל ושבויי ובהם: גיא חבר, יהודה כץ, רון ארד הי"ד. למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483